

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. Милена Любенова Блажиева-Кирчева,
СУ “Св. Климент Охридски”, Факултет за науки за образованието
и изкуствата, катедра “Визуални изкуства”

за присъждане на научната степен „доктор“ на Мила Цветанова
Старейшинска-Ангелова

за дисертационния труд “Принципи на формиране на колекцията
на Пеги Гугенхайм. От галерист към колекционер (1938 - 1948 г.)”

Дисертационният труд на Мила Старейшинска-Ангелова представлява проучване на дейността на Пеги Гугенхайм в годините между 1938 и 1948 г. Това е период, в който американската меценатка създава и управлява последователно две търговски галерии (в Лондон и в Ню Йорк) и успоредно с опита, който натрупва като галерист, се превръща в един от най-влиятелните колекционери на изкуство през ХХ век.

Ролята, която изиграва Пеги Гугенхайм върху световната художествена сцена през миналия век, днес е добре известна благодарение на дейността на венецианския музей “Колекция на Пеги Гугенхайм”, на преведената на различни езици и нееднократно преиздавана автобиография на самата Гугенхайм, на различните изследвания, посветени на живота и професионалния ѝ път. У нас обаче към момента нейната автобиография все още не е преведена, а и липсват сериозни проучвания, свързани с работата ѝ като галерист и колекционер.

В същото време, в светлината на проблемите, пред които са изправени колекционерите у нас, на спецификите на художествения ни пазар и дейността на частните галерии, някои от които успешно съчетават търговската дейност с амбицията да играят значима роля в утвърждаването на съвременните форми на изкуство и на съвременни автори, изследване на професионалния път на Пеги Гугенхайм като галерист и колекционер би било полезно.

В този смисъл считам, че мотивите, посочени от Мила Старейшинска-Ангелова, която вижда в работата на Пеги Гугенхайм

като галерист и колекционер ценен източник на опит и сведения (с.7) и едновременно с това смята, че е необходимо практиките на Пеги Гугенхайм да бъдат “социализирани у нас” (с.8), напълно обосноват избора на тема.

Дисертационният труд се състои от текст, разделен на увод и три глави.

В **увода** докторантката излага аргументите (някои цитирани вече по-горе) да се насочи към изследване на дейността на Пеги Гугенхайм като галерист и колекционер. Очертава основните проблемни области, върху които се фокусира, а именно: проучване на принципите, върху които е построена колекцията на Гугенхайм; изследване на историческите и социокултурните фактори, изиграли роля при формирането на сбирката; определяне на ролята на съветниците за професионалното израстване на Пеги Гугенхайм като галерист и колекционер. Представя основни трудове, свързани с личния и професионалния живот на американската колекционерка, както и изследвания, посветени на дейността на нюйоркската галерия “Изкуството на този век” и на музея “Колекция на Пеги Гугенхайм”. Определя методологията на проучването, като заявява, че се опира на интердисциплинарен подход, който обединява културно-историческия изкуствоведски метод и сравнителен диахронен и синхронен анализ. Обосновава ограничаването на изследването в рамките на декадата между 1938 и 1948 г., тъй като именно в тези години Пеги Гугенхайм натрупва опит и се развива като галерист, същевременно изграждайки собствената си колекция от модерно изкуство.

В **първата глава** са проследени всички онези фактори, които оказват влияние върху формирането на Пеги Гугенхайм като галерист и колекционер, като в рамките на десетилетието от 1938 до 1948 докторантката разграничава три периода. Първият обхваща времето 1938 - 1939 г., когато американката основава галерията “Guggenheim Jeune” в Лондон - галерия с търговски профил, благодарение на която обаче лондонската публика се запознава с водещи европейски художници, до този момент слабо познати в Англия (Кандински, Арп, Танги). Вторият период, посочен в изложението, е свързан с престоя на Пеги Гугенхайм в Париж в края на 1939 - началото на 1940 г. Подчертано е, че именно това е времето, когато меценатката започва

целенасочено съставяне на собствена колекция, като купува работи директно от ателиетата на авторите, възползвайки се в известна степен и от нестабилната политическа обстановка във френската столица. Третият период обхваща годините, в които развива галерията “Изкуството на този век” в Ню Йорк (1942 - 1948 г.). Особено внимание е отделено именно на нюйоркската галерия, която съвместява изложбени пространства, в които са представени произведения от личната колекция на Пеги Гугенхайм с помещения, предвидени за организиране на временни изложби с търговска цел. Откроява се ролята на архитекта Фредерик Кислер, който предлага новаторски решения в оформянето на интериорния дизайн. Последният раздел от първата глава е посветен на представянето на колекцията в рамките на Венецианското биенале през 1948 г. и преместването на Пеги Гугенхайм във Венеция, където тя закупува Палацо Вениер деи Леони, превръщайки го в свой собствен дом, но и в дом за своята сбирка (днес там се помещава музеят “Колекция на Пеги Гугенхайм”).

Втората глава е посветена на дейността на Пеги Гугенхайм като собственик и управител на галерии с търговски профил. В детайли са представени изложбената политика и програмата в отделните сезони на галериите в Лондон и в Ню Йорк. Подчертано е мястото на съветниците, сред които са Марсел Дюшан, Хърбърт Рийд, Макс Ернст, Джими Ернст, Хауърд Пътцел). Откроява се ролята на Пеги Гугенхайм в раздвижването на процесите върху нюйоркската художествена сцена с отварянето на галерията към младите американски творци, като основно значение тук имат журираните изложби на Пролетните салони. Фокусът е поставен върху отношенията на галерията с Джексън Полък. Освен че става един от най-често представяните американски автори, галерията сключва договор с художника - прецедент, който в последствие се оказва базата, върху която търговските галерии регулират отношенията си с авторите, с които работят. Докторантката отделя особено внимание и на динамиката на отношенията на Пеги Гугенхайм с другите галеристи, представящи модерно изкуство (Роланд Пенроуз и Е.Л.Т. Мезенс в Лондон, Жулиен Леви, Едит Халперт, Самуел Куутц, Бети Парсън и Сидни Джанис в Ню Йорк).

В третата глава акцентът е поставен върху дейността на Пеги Гугенхайм като колекционер и върху принципите, въз основа на които е

съставена колекцията ѝ. Отново са разгледани различните периоди в декадата 1938 - 1948 г., като този път процесите са разгледани през призмата на събирателската работа на американската меценатка. Подробно са разгледани първите откупки, които прави в Лондон - директно от автори, които представя в галерията си или от които се интересува, както и чрез посредници. Представен е проектът за Музей на модерното изкуство в Лондон, към който привлича и Хауърд Рийд. Особено внимание докторантката обръща на престоя на Пеги Гугенхайм в Париж в началото на войната, когато тя закупува множество произведения директно от художниците по списък, подготвен от Рийд и ревизиран от Дюшан и Нели ван Дусбург. Спира се детайлно на пребиваването ѝ в Южна Франция, където тя продължава да попълва колекцията си, но започва и систематичното ѝ каталогизиране. Що се отнася до американския период от дейността на Пеги Гугенхайм, докторантката се спира и на новия момент в политиката на колекционерката, която за да придобие произведения, чрез които попълва празнини в колекцията си, понякога се разделя с такива, които вече са част от сбирката. Подчертано е влиянието, което оказват Макс Ернст и Андре Бретон върху Пеги Гугенхайм като колекционер на модерно изкуство в началото на дейността ѝ в Ню Йорк. Отбелязан е приносът на колекционерката в популяризирането на следвоенното американско изкуство. От една страна тя представя младите американски художници (преди всичко Полък, но и Базиотис, Мъдървел, Ротко и т.н.) в галерията си, а от друга попълва и колекцията си с техни работи.

В дисертационния труд професионалното развитие на Пеги Гугенхайм като галерист и еволюцията ѝ като колекционер са представени изчерпателно, в контекста на социално-политическите и културните процеси. Водещият подход е културно-историческият, докато изкуствоведският (въпреки първоначалната заявка) е застъпен сравнително по-слабо. Проучването има по-скоро историографски характер, като е открито значението на основните извори (преди всичко автобиографията на Пеги Гугенхайм, но и тази на Джими Ернст). Съчетаването на диахронния и синхронния анализ спомага за изчерпателността на изложението, в същото време обаче подвежда

понякога докторантката да повтаря едни и същи факти по няколко пъти в различни части на изложението.

Основната ми препоръка се отнася към оформянето на научния апарат, задължителен за подобен тип разработка.

В световната практика най-често се прилагат двата варианта на стила “Чикаго”. В единия вариант цитатите се посочват в бележки под линия, а библиографията включва списък на цитираните или споменатите трудове, подредени по азбучен ред в края на текста. При втория препратката към цитираните или споменатите в текста публикации се дава в скоби, а библиографията отново е подредена по азбучен ред, но при оформянето акцент се поставя не само върху името на автора, но и върху годината на публикуване.

Важен момент в оформянето на библиографията обаче е, че независимо от избрания вариант, тя включва само публикации, изрично цитирани или споменати в текста.

Мила Старейшинска-Ангелова предлага различен вариант на посочване на цитатите - те са разделени от текста и са включени като част от приложенията, обединени в отделен том, а препратките са дадени по специфичен начин, който не се отнася към нито една от приетите системи за посочване на цитати. Библиографията е впечатляваща като обем, но сравнително неголяма част от включените в нея публикации и документи, са цитирани или упоменати в текста. Същевременно редица пасажи в изложението би трябвало бъдат прецизирани, като се посочат препратки към източниците, които докторантката ползва. (Ще приведа само един пример, макар че в текста се срещат и други подобни места. На с. 45, пишейки за значението на текстовете на критика Хърбърт Рийд, казва, че те са “отбелязвани от изследователите на периода като основополагащи за разбирането и оценяването на модерното изкуство във Великобритания”. Редно е било тук да се направи препратка, в която да се посочат кои са тези изследователи, както и към публикациите, в които е анализирана дейността на Рийд.)

Смятам, че, ако се предприемат действия в посока на това дисертационният труд да бъде публикуван (а такава заявка е направена още в увода, където докторантката казва, че “резултатите, получени вследствие на систематизираната

информация, направените проучвания и заключения, биха могли да послужат на широк кръг от специалисти в областта на изкуствознанието, културологията, историята, социологията на изкуството, както и на редица личности, работещи в сферата на пазара на изкуство [...] би представлявала интерес и за широката публика [...] биха могли да послужат на тесни специалисти в областта на музейното дело, както и за да запознаят студентите с профил история и изкуство с проблемите на колекционирането”), то би било добре цитатите и позоваванията да бъдат оформени по някой от утвърдените стандарти, а библиографията да се сведе до публикациите, които непосредствено са използвани при работа върху проучването.

Дисертационният труд е придружен от отделен том приложения, разделени в 12 групи, като от една страна в тях са включени цитатите от автобиографичните книги на Пеги Гугенхайм и на Джими Ернст, към които има препратки в основния текст. В приложенията са включени и списъци с изложбите, организирани през различните сезони в галериите в Лондон и в Ню Йорк, афиши и документи, свързани с отделните експозиции и с дейността на двете галерии. Приложение 11 представлява хронологична графика на дейността на нийоркските галерии, представящи модерно изкуство, които функционират по същото време, по което работи и галерията на Пеги Гугенхайм.

Част от приложената документация е и задължителният автореферат, който адекватно отразява съдържанието на текста.

Считам, че предложеният от Мила Старейшинска-Ангелова дисертационен труд “Принципи на формиране на колекцията на Пеги Гугенхайм. От галерист към колекционер (1938 - 1948 г.)” притежава качества и покрива изискванията по процедурата.

Казаното до тук ми дава основание да предложа на уважаемото жури да присъди на Мила Цветанова Старейшинска-Ангелова образователната и научна степен „доктор”.

(Доц. Милена Блажиева)